

עוף המדבר, החברה המדברית בסכנת הכחדה צילום אייל ברטוב

עוף המדבר

החֲבֵרָה המדברית היא אחת העופות הנדירים, הגדולים והמרשימים בישראל. מבנה גופה מותאם להליכה יותר מאשר לתעופה ודומה למבנה גופו של היען, הולך הקרקע שאינו עף. כמו היען, גם החוברת דוגרת על הקרקע. החוברות נפוצו בעבר בישראל משפלת יהודה ודרומה עד לנגב המרכזי, אך תחום תפוצתן הצטמצם עקב פגיעה בבית גידולן הטבעי. נוסף לכך, פגעו באוכלוסייה גם ציד בלתי חוקי, התרבות יתר של מינים הפוגעים בהם כגון עורבים, שועלים ותנים ורעיית יתר באזורי תפוצתן. כתוצאה מכך קטנה למדי אוכלוסייתן וכיום החוברות בישראל נתונות בסכנת הכחדה חמורה. למרבה הצער, מגמה זו גלובלית ולכן הוכרז המין בסכנת הכחדה עולמית. כדי לעקוב אחר מצבו של המין בישראל מקיימת רשות הטבע והגנים זה 25 שנה ספירה שנתית של פרטים הנצפים בשטח. הספירה נערכת בחודשי הקיץ, עם סיום עונת הרבייה, עת מתקבצת מרבית האוכלוסייה במישורי הלס שבנגב המערבי ובאזור עזוז. בספירה הקיץ צפו עובדי הרשות ומתנדבים ב-167 פרטים בשטח. לדברי ד"ר אסף צוער, אקולוג מחוז דרום, גודלה של אוכלוסיית החוברות בנגב קטן לאין שיעור מגודלה לפני עשרות שנים. עם זאת, תוצאות הספירות בשנים האחרונות, כולל השנה, מלמדות שגודלה של האוכלוסייה בישראל יציב. "עלינו להמשיך ולשמור על בית גידולן הטבעי מפני פגיעה ובכך לשמור על האוכלוסייה הקיימת", אומר ד"ר צוער.

זהירות, פיתוח יתר

ישראל היא מדינה צפופה במיוחד, שרוב אוכלוסייתה מתרכזת בשטח הקטן שמצפון לבאר שבע – מהגליל עד צפון הנגב. דוח "מצב הטבע בישראל 2015" של המארג – התוכנית הלאומית להערכת מצב הטבע בישראל, שפועלת בחסות האקדמיה הלאומית למדעים ובתמיכת רשות הטבע והגנים, הקרן הקיימת לישראל והמשרד להגנת הסביבה – פורסם בחודש יולי, והוא קובע כי ישראל מאבדת מדי חמש שנים שטח עצום, הדומה בגודלו לשטח העיר תל אביב־יפו, לטובת בנייה. הדוח, שמתפרסם מדי חמש שנים, קובע כי עתודות הקרקע בישראל מצטמצמות והולכות מכיוון שרוב הבנייה עודנה צמודת קרקע. כתוצאה מכך שטח הפארקים, הגנים והריאות הירוקות קטן בקצב קבוע, בעיקר באזור המרכז, המאוכלס בצפיפות שמזכירה את הודו או את מזרח סין. דוח המארג קורא לתכנון קפדני וזהיר שבעתיים של הבנייה בצפון הארץ ובמרכזה וקובע כי אף שההגנה על שמורות הטבע ועל היערות בארץ יעילה, לשני שלישים מהשטחים הפתוחים בישראל אין כיום הגנה סטטוטורית והם עלולים להיות חשופים לפיתוח יתר. מהדוח עולה כי למרות פינוי שטחים נוספים לבנייה במרכז הארץ (כמו של מחנות צבא המועברים לנגב), נמשכת המדיניות של בנייה צמודת קרקע – שאינה מאפשרת בניית דירות רבות (בקומות) על שטח קטן וגורמת בעקיפין לבעיית הדיור הישראלית הידועה. אם תימשך מדיניות הבנייה חסרת האחריות הנוכחית, תוך שנים ספורות לא יישארו עוד במרכז עתודות קרקע מספיקות וייפגעו מערכות אקולוגיות חיוניות.

לא נוהגים בחוף

הנהיגה במכוניות ובטרקטורונים מרעישים ומזהמים בחופי הים אינה חוקית וגורמת נזק כבד לחופים ולבעלי החיים שבהם – ואפילו לאבדות בנפש. כל זה אינו ממש מפריע לנהגים מסוימים להמשיך להיכנס לחופים עם כלי רכבם, על אף האיסור. במבצע אכיפה משותף שקיימו ביולי האחרון פקחי רשות הטבע והגנים ומשטרת מחוז חוף לאורך החוף שבין חדרה במרכז וראש הנקרה שבצפון, נרשמו לא פחות מ־53 דוחות – מתוכם 12 דוחות לנהגים שנסעו על קו החוף וסיכנו חיי אדם וערכי טבע מוגנים. התופעה הבריונית של נהיגה על קו החוף פוגעת קשות במרקם העדין של החיים על חוף הים. הגלגלים והרכבים הכבדים רומסים את החול ומשחיתים את כל הנקרה בדרכם. נוסף לכך, נהגים אלה מסכנים את חיי המתרחצים והמבלים בחוף. בחוף הים בחדרה נדרסה בקיץ אישה ונפצעה קשה בגלל אדם שנסע על החוף. נגד נהג פרוע זה הוגש כתב אישום ומעצרו הוארך עד תום ההליכים. מבצע האכיפה של הרשות ומשטרת מחוז חוף נמשך לאורך הקיץ כולו.

נדליק ביחד נר

הגן הלאומי ציפורי שבגליל התחתון אינו מפסיק לספק הפתעות ארכיאולוגיות. במהלך החפירות הנערכות זו השנה הרביעית באתר היישוב היהודי הקדום שיחין שבתחום הגן הלאומי, התגלה בית מלאכה יהודי לנרות שמן. לפי הממצאים באזור, היה כנראה הכפר שיחין מרכז ייצור של כלי חרס שימושיים כמו קנקני אגירה וכלי מטבח בתקופה הרומית. בחפירות, המתנהלות על ידי משלחת משותפת בראשותם של ד"ר מרדכי אביעם ממכון כנרת לארכיאולוגיה גלילית ושל ד"ר ג'יימס ריילי סטריינג' מאוניברסיטת סמפורד באלבמה (ארצות הברית), התגלו מאות שברי נרות שמן ותבניות אבן שבהן הוכנו הנרות. בעונת החפירה הרביעית נחשף גם חלק מביתו של יצרן נרות, והתגלו 20 תבניות – מספר התבניות הגדול ביותר שהתגלה בארץ באתר אחד. הכפר שיחין מוכר מהמשנה ומהתלמוד כיישוב של קדרים, שהפעילו במקום כבשנים רבים וסיפקו כנראה כלים לעיר העשירה ציפורי. עדויות אלו מתחברות לממצאים המעידים על היישוב היהודי במקום, כגון שבר נר מעוטר במנורה בעלת שבעה קנים, שרידי בית כנסת ומקווה טהרה. מעניין אילו הפתעות צופנת לנו עונת החפירות החמישית בשיחין.

דייג אוהב דגים?

בים התיכון אלפי מיני דגים, חסרי חוליות ויונקים ימיים היוצרים יחדיו מערכת אקולוגית עדינה ומורכבת. רבים ממינים אלה נתונים בסכנת הכחדה ועל כן מוגנים על פי חוק, בהם הכרישים, חתולי הים והגיטריניס והסרטן הגדול והמרשים כפך גושמני. אף על פי כן מינים אלה ניצודים עדיין בהמוניהם בים לשם ספורט וחלקם מוגשים כמנות אקסקלוסיביות לסועדים במסעדות ברחבי ישראל. בחודשים האחרונים ערכו רשות הטבע והגנים והחברה להגנת הטבע מסע הסברה ארצי ממוקד לשמירה על המינים המוגנים בים.

לא נוהגים בחוף. 53 דוחות במבצע האכיפה בקיץ האחרון צילום דורון ניסים

ספרייה בטבע. פרויקט "ספרים בשביל" סמוך לשמורת תל דן על שביל ישראל צילום ארכיון רשות הטבע והגנים

הפעילים פקדו דייגים בחופי הים, בשוקי דגים, בחנויות דגים ובמסעדות המגישות מנות מדגים ומסרטנים מוגנים, והסבירו על המינים המוגנים בים, על החשיבות שבשמירה עליהם ועל הקנסות הקבועים בחוק לצדים אותם או למגשישים אותם כמאכל. במהלך פעולות ההסברה אותרו בתל אביב ובנהריה מינים מוגנים שניצודו והוגשו כמנות במסעדות, אך רבים מהדייגים ומהמסעדנים תמכו בשמירה על המינים המוגנים ועודדו את פעולות ההסברה.

ספרייה בטבע

אוהבים לטייל ולקרוא? מעכשיו תוכלו לשלב את שני התחביבים בשביל ישראל. בחניוני הלילה של רשות הטבע והגנים, בנקודות נבחרות בשביל ישראל, יוצבו בקרוב ספריות לשימוש הציבור הרחב כנהוג ברחבי העולם. בספריות תוכלו למצוא ספרי פילוסופיה, ספרות ושירה. תוכלו לשאול את הספר בחניון אחד ולהחזירו עם סיום הקריאה בחניון בהמשך הדרך. פרויקט הספריות "ספרים בשביל", שיתנהל על בסיס אמון, נעשה בשיתוף עם המרכז האקדמי שלם ועם "נפגשים בשביל ישראל". "פרויקט 'ספרים בשביל' הוא דוגמה מצוינת להעשרת החוויה של המבקר במהלך הטיול", אומר תום עמית, מנהל תחום חניוני הלילה ברשות הטבע והגנים. "את הספרייה הראשונה הקמנו על שביל ישראל בסמוך לשמורת טבע תל דן, ובעתיד מתוכננות עוד 15 נקודות נוספות, מדן ועד אילת – בתקווה שספריות בטבע יהפכו לחלק משגרת הטיולים שלנו".

המדור מאת אגף ההסברה ברשות הטבע והגנים